

## CREATIVE GAMES WITH PAPER

### TVORIVÉ HRY S PAPIEROM

**Mgr. Slávka Gécová**

Katedra výtvarnej výchovy, Pedagogická fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava  
Krajské pracovisko v Bratislave, Metodicko-pedagogické centrum

#### ABSTRACT

The article Creative Games with Paper points to the multifaceted use of paper in the educational process of art. The proposed artistic activities draw inspiration mainly from geometric abstraction, the creation of décollage, geometric and abstract reliefs and from the sculptural art of Albert Giacometti. The artistic activities focused not only on the final product, but also the process and variability of the compositions.

**Key words:** paper, décollage, relief, geometric abstraction

#### ABSTRAKT

Príspevok Tvorivé hry s papierom poukazuje na mnohostranné využitie papiera v edukačnom procese výtvarnej výchovy. Navrhnuté výtvarné aktivity čerpajú inšpiráciu najmä z geometrického abstraktného umenia, tvorby dekoláže, geometrických abstraktných reliéfov a zo sochárskeho umenia Alberta Giacomettiho. Pri výtvarných aktivitách sme sa zamerali nielen na výsledný produkt, ale rovnako dôležitý bol aj proces tvorby a variabilita kompozícií.

**Kľúčové slová:** papier, dekoláž, reliéf, geometrické abstraktné umenie

#### ÚVOD

V rámci edukácie učiteľov výtvarnej výchovy sme sa zamerali na realizáciu výtvarných hier, pri ktorých sme využili jednoduchý dostupný materiál papier. V teoretickej časti sme sa upriamili pozornosť na výtvarnú hru a metódy rozvoja tvorivosti. V aplikačnej časti uvádzame námety na výtvarné hry s využitím rozličných druhov papiera. Prinášame námety na skupinové aj individuálne činnosti. Pri tvorbe sme používali viaceré druhy papierov s rozličnými technickými vlastnosťami, štruktúrami a farebnosťou. Výtvarné aktivity boli realizované počas vzdelávania učiteľov v Krajskom pracovisku v Bratislave, Metodicko-pedagogického centra.

#### VÝTVARNÁ HRA

Valachová (2012) uvádza metódy rozvoja tvorivosti vychádzajú z troch základných východísk, ktorými sú tvorivá činnosť, tvorivý proces a stratégie tvorivého riešenia problému. Výtvarná hra zaujíma špecifické postavenie pri rozvoji tvorivosti v rámci edukácie výtvarnej výchovy. „Výtvarná hra je špecifický spôsob činnosti s výtvarnými prostriedkami. Vo výtvarnej výchove ide najčastejšie o hry manipulačné, úlohové, konštruktívne. Môže byť súčasťou experimentu.“ (Valachová, 2012, s. 37)

Tvorivosť žiakov prostredníctvom výtvarnej hry môžeme zároveň podporiť aj tým, že nebudeme klásť dôraz iba na výsledný produkt, ale pozornosť žiakov upriamime na proces tvorby a ponecháme možnosť variability kompozícií. V príspevku uvádzame tvorivé výtvarné hry využiteľné v edukačnom procese výtvarnej výchovy na prvom a druhom stupni základných

škôl. Pri hre na dizajnérov nás môže priamo viesť mäkkosť a hravosť papiera, ktorú dosiahneme jeho trhaním a krčením. Geometrické abstraktné umenie môže byť inšpiráciou pri tvorbe plastických reliéfov, šperkov a priestorových objektov.

„*Geometrické abstraktné umenie sa vyvíja v dvadsiatych a tridsiatych rokoch 20. storočia za pomoci prírodných vied a kreatívnej činnosti a dospieva k nim analýzou svojich metodických postupov, teda tvorivého procesu.*“ (Thomasová, 1994, s.172) Ďalšou výtvarnou technikou, pri ktorej využívame moment náhody a premeny je dekoláž. Pre žiakov môže byť náročné prijať estetiku dekoláže, preto môžu využiť pozorovanie exteriéru mesta alebo obce, kde vplyvom počasia alebo ľudským zásahom vznikajú dekoláže na miestach vyvesených billboardov.

## V znamení ornamentu

Najvýraznejšie inšpiračné zdroje k téme ornament nachádzame v ľudovom umení a v úžitkovom umení. Práve ľudový ornament obsahuje variácie geometrických, ale aj organických tvarov. Výraznou súčasťou ornamentu je osová súmernosť a opakovanie vzorov. Farebnosť ornamentu má priamu súvislosť s odkazom na tradíciu a históriu daného regiónu. Pri realizácii návrhov na geometrický ornament vo vyučovacom procese môžeme využiť skupinovú aj individuálnu formu práce. Zaujímavé kompozičné riešenie a množstvo variácií môžeme získať pri realizácii ornamentu prostredníctvom vystrihnutých geometrických komponentov z papiera. Dvojica žiakov, maximálne skupina 4 žiakov, sa najprv dohodne na výbere geometrických tvarov, ktoré budú používať pri tvorbe novo navrhnutého ornamentu. Následne je dôležité, aby sa žiaci dohodli aj na výbere farebnosti komponentov a pozadia. Výhodou skupinovej práce je rýchlejšia príprava jednotlivých geometrických tvarov a tvorba viacerých variácií kompozície. Abstraktný geometrický ornament môžeme realizovať so žiakmi ako meniaci sa proces, ktorý bude mať niekoľko možností výslednej kompozície. Sú žiaci, ktorí k tejto tvorivej úlohe budú chcieť pristupovať radšej ako k samostatnej individuálnej tvorivej činnosti. Je to potrebné rešpektovať.



1. Geometrická abstraktná koláž – ornament, zdroj: archív autorky

## Hra na dizajnérov

Pri tvorbe papierových dizajnerských šperkov môžeme využiť jedinečnosť povrchov a rozmanitosť štruktúr papiera. Mäksí vzhľad šperkov dosiahneme prostredníctvom krepového papiera, ktorý môžeme krčiť alebo trhať. Krepový papier má nespočetné množstvo farebných variácií, ktoré umožňujú inšpiratívne tvorivé premeny dizajnu.

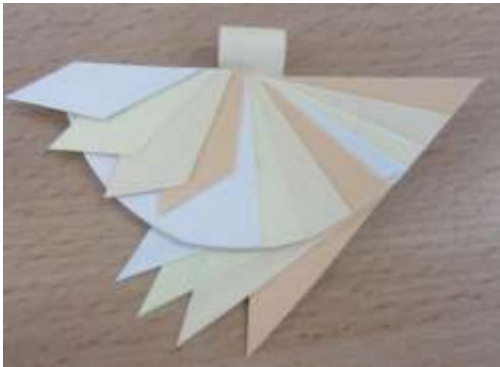


2. Šperk z papiera, zdroj: archív autorky

Šperk navrhnutý z čistých geometrických tvarov má strohý prísnejší vzhľad. Na realizáciu týchto šperkov potrebujeme pevnejší kartón, žiaci si zvolia buď vrstvenie rozličných geometrických tvarov, ale pozoruhodné kompozície vzniknú variáciou jedného geometrického tvaru. Pocit gradácie dosiahneme pridávaním sýtejších farebných tónov. Ak by sme chceli ukázať žiakom jedinečnosť geometrického šperku siahneme po umeleckých šperkoch Antona Cepku, ktorí patrí k hlavným predstaviteľom slovenskej geometrickej abstrakcie. Výraznú časť svojej tvorby venoval práve tvorbe umeleckému šperku. „*Cepkové technické inšpirácie, akokoľvek racionálne rozvíjané do pravidelných sústav, sú navyše obdarené poetickou hravosťou.*“ (Belohradská, Trojanová, 2009, s. 130)

Anton Cepka vo svojom diele išiel často na hranicu možnosti materiálu. Pri tvorbe šperkov využíval biele kovy ako striebro a nerez – antikoro, plexisklo, sklenené šošovky a bridlicu, v menšej miere to boli drahé kamene a polodrahokamy. Pre žiakov môže byť inšpiratívna práve čistota geometrických

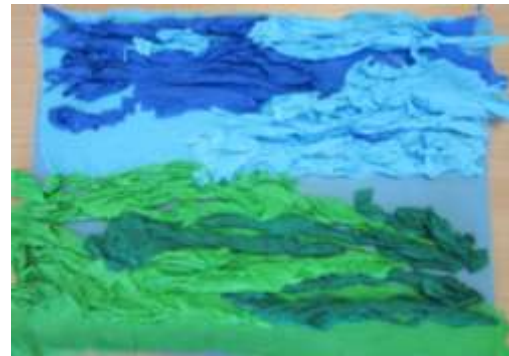
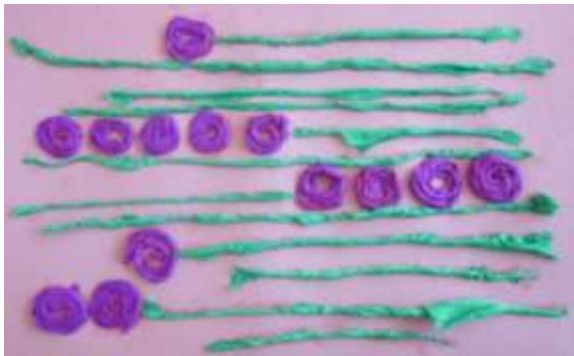
„*Umelec tvoril na začiatku zväčša hladké, pravidelne obdĺžnikovo vymedzené reliéfne plochy niekedy vrstvené na seba odľahčené mrežovitým prerezávaním. Pomocou subtlnej mriežky dosahoval optickú pulzáciu pravidelného lineárneho rastra.*“ (Belohradská, Trojanová, 2009, s. 130)



3., 4. Geometrický papierový šperk, zdroj: archív autorky

### Mäkké reliéfy

Krepový papier nám uľahčí vyskladať zaujímavé reliéfy prostredníctvom svojej špecifickej štruktúry. Rozmanitosť reliéfov dosiahneme tvorivým výberom materiálov a farebnosti papiera. Ako podklad volíme pevnejší kartón. Mäkkosť a prelínanie papierových štruktúr dosiahneme trhaním, lepením a následným vrstvením papiera. Tvorcovia majú na výber či si zvolia geometrickú abstraktnú kompozíciu, alebo siahnu po organických tvaroch napodobňujúcich prírodniny.



5., 6. Mäkký reliéf, zdroj: archív autorky

### Hravá geometria

Opakom mäkkých reliéfov je tvorba čisto geometrických kompozícií. Výrazné inšpiračné zdroje nachádzame v abstraktnom geometrickom umení. Pri plastických reliéfoch nám ako základné tvorivé výtvarné médium posluží kartón, ktorý žiaci môžu zvýrazniť anilínovými alebo temperovými farbami. Farebnosť geometrických kompozícií môže byť priamo ovplyvnená vybraným materiálom. Použitý kartón z krabíc poskytuje pre reliéf rozmanité štruktúry a okrové odtiene. Výstavba abstraktnej kompozície môže byť realizovaná prostredníctvom zväčšovania a zmenšovania vybraných geometrických tvarov. Pre žiakov môže byť zaujímavá kompozícia tvorená rôznorodými geometrickými tvarmi. Opäť môžeme dať dôraz nielen na výsledný produkt, ale na proces tvorby, ktorý umožňuje väčšiu variabilitu kompozícií.





7., 8. Geometrický reliéf, zdroj: archív autorky

Abstraktné geometrické umenie má bohaté zastúpenie medzi umelcami na Slovensku. Čistota foriem geometrických tvarov oslovila napríklad členov Klubu konkrétistov založenom v 1968 pod vedením kunsthistoričky Luby Belohradskej, v ktorom sa stretávame s významnými menami - Eduard Antal, Alojz Klimo, Anton Cepka, Mária Bartuszová, Marián Čunderlík, Tamara Klimová, Juraj Bartusz, Jarmila Čiháková. V 90. rokoch v tejto tradícii pokračoval Klub konkretistov II., kde postupne prichádzali aj mladšie ročníky umelcov, svoju tvorivú činnosť prezentujú na spoločných výstavách. Abstraktné geometrické umenie zahŕňa aj umeleckú tvorbu objektov. Preniesť navrhnutú kompozíciu do priestoru je pre žiakov ďalšia výzva. Novovzniknutý priestorový objekt vytvorený z geometrických prvkov môže byť spoločnou skupinovú činnosťou. Žiakov podporujeme pri hľadaní variácií objektu.



9. Geometrický priestorový objekt, zdroj: archív autorky

Pri tvorbe objektov sa môžeme inšpirovať aj umením priestorových kinetických diel Milana Dobeša. „*Patrí k pionierom konštruktívneho, geometrického a svetelno-geometrického umenia v bývalom Československu. Od začiatku šesťdesiatych rokov sa zaoberal skúmaním vizuálnych možností rôznych druhov aktívneho a pasívneho pohybu, rozpracoval rôzne typy kinetických*

*objektov so statickým i mobilným svetelným zdrojom umenia možnosti svetelných reflexov a virtuálnych kinetických štruktúr s presahom do virtuálneho umenia.“ (Belohradská, Trojanová, 2009, s. 166)*

## Dekoláž

Vrstvenie a lepenie útržkov z novín a časopisov a následné trhanie prináša možnosť využitia momentu náhody pri tvorbe. Žiak nedokáže odhadnúť, ktorú časť pri strhávaní vrchných vrstiev odhalí. Pri tvorbe dekoláže nemôžeme sa orientovať len na estetický vzhľad výsledného produktu, ale zameriavame sa aj na proces. Upozorníme žiakov, nech si všímajú premeny dekoláže v procese jej tvorby, rozhodnutie, kedy je dielo dokončené je ich výber.

Pri tvorbe dekoláže v rámci motivácie môžeme použiť pozorovanie nášho okolia, pohľad na ulicu na postrhávané plagáty na autobusových zastávkach a bilbordových tabuliach.

Žiaci sa môžu inšpirovať výtvarnými dielami Domenica „Mimmo“ Rotella, ktorý sa venoval dekolážam, prepojal v nich filmové a výtvarné umenie.

Podľa Baleka (1997) je dekoláž postup vo výtvarnom umení, pri ktorom sa menia materiály odlepovaním odtrhávaním, roztieraním, miešaním, krčením alebo premalbou. Cieľom je dosiahnuť vnímanie estetiky dekoláže a pochopiť jej význam pre výtvarnú kultúru.



10. Dekoláž; zdroj: archív autorky

## Hravosť postáv

Jednoduché skratkou zobrazené ľudské postavy sme vytvorili skrútením a prepletením papiera. Inšpiráciou na tvorbu schematických ľudských postáv boli sochy Alberta Giacomettiho, ktoré vytvoril v období po druhej svetovej vojne. Jeho najznámejšie sochy majú vysoké a štíhle predĺžené postavy. Uvedené sochy podliehali jeho individuálnemu zážitku z vnímania a sledovania skutočného a imaginatívneho priestoru. Keď venujeme pozornosť sochám Alberta Giacomettiho môžeme pocítiť, že sa nezaoberal detailmi, ale štíhlosť postáv podporil špecifickou štruktúrou kovového povrchu.

Papierové postavy môžu byť samostatné alebo v skupinách, ležiace na podložke alebo vzpriamené v stoji v priestore. Zaujímavé je vdýchnuť im život činnosťou alebo príbehom.



11. Hravosť postáv, zdroj: archív autorky

## ZÁVER

Príspevok predstavuje ukážky tvorivých výtvarných hier zameraných na kreatívne využitie rozličných druhov papiera. Námety sme čerpali z geometrického abstraktného umenia slovenských umelcov, zo sochárskeho umenia Alberta Giacomettiho a z výtvarných dekoláží Domenica „Mimmo“ Rotella. Pri výtvarných hrách sme využili variácie kompozícií a moment náhody. Obrazová dokumentácia bola zhotovená počas vzdelávania učiteľov v Krajskom pracovisku v Bratislave, Metodicko-pedagogického centra.

## BIBLIOGRAFIA

1. Baleka, J., (1997). *Výtvarné umění výkladový slovník*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0609-5
2. Belohradská, L., & Trojanová, E., (2009). *Hranice geometrie*. Bratislava: Petum s.r.o. ISBN 978-80-970160-1-2
3. Thomasová, K.,(1994). *Dejina výtvarných štýlov 20. storočia*. Martin: Neografia, a.s. ISBN 80-7095-020-X
4. Valachová, D., (2012). *Didaktika výtvarnej výchovy v primárnom vzdelávaní*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-3215-6

## Contact

Mgr. Slávka Gécová

Katedra výtvarnej výchovy, Pedagogická fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Krajské pracovisko v Bratislave, Metodicko-pedagogické centrum

Školiteľ: prof. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.